

Školská zrelosť

Školská zrelosť, pripravenosť na školu je jav, ktorý je závislý na mnohých ukazovateľoch. Je to dosiahnutie takého štádia vývinu dieťaťa, ktoré mu bez väčších problémov umožní začať samotný školský proces a zvládať nároky súvisiace so samotnou školskou dochádzkou. Kritériom zrelosti nie je len vek, telesná konštitúcia, ale i celý rad psychických a kognitívnych procesov, ktoré zabezpečia dieťaťu prežívať subjektívny pocit spokojnosti aj v školskej lavici. A o to pri nástupe do školy ide – dieťa by malo byť spokojné až šťastné, že nastúpilo do školy, lebo má na to predpoklady, aby túto novú situáciu zvládlo.

1 Vek

Kritériom nástupu do školy je dovŕšenie 6 roku života do 31. 8. daného roku. Pokiaľ má rodič záujem dať dieťa do školy pred dovŕšením šiesteho roka, ide o predčasné zaškolenie. V takomto prípade musí dieťa absolvovať psychologické vyšetrenie školskej zrelosti a psychológ musí odporučiť predčasné zaškolenie. Psychologické vyšetrenie musí dieťa podľa zákona 245/2008 (Školský zákon) absolvovať v Centre pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie podľa miesta bydliska alebo školy.

2 Telesná zrelosť

Aspekty telesného vývinu sú záležitosťou posudzovania detského lekára v rámci preventívnych prehliadok. Vzrast dieťaťa môže byť signálom určitej nedostatočnej vyspelosti, ale nie je to smerodajný ukazovateľ, nakoľko tu hrajú rolu aj genetické predispozície. Dôležitý je vzájomný súlad telesna a duševna. Dôležitá je tu najmä hrubá motorika dieťaťa, schopnosť vykonávať určité pohybové aktivity primerané veku a vzájomná koordinácia.

3 Psychická zrelosť

Psychická zrelosť je komplex čiastkových psychických funkcií – zrelosť kognitívnych funkcií, emocionálna zrelosť, pracovná zrelosť, sociálna zrelosť, ktoré umožňujú dieťaťu zvládnuť záťaž súvisiacu s nástupom do školy. Dôležitú úlohu tu zohráva dostatočná podnetovosť prostredia, v ktorom dieťa vyrastá. Prínosom pre každé dieťa je návšteva predškolského zariadenia, kde sa systematicky venuje pozornosť rozvoju dôležitých kognitívnych funkcií a v neposlednom rade je tu možnosť spätnej väzby rodičovi, kedy mu práve učiteľka MŠ erudovane poskytne potrebné informácie týkajúce sa vývinu dieťaťa, pokrokov a správania.

O posudzovaní školskej zrelosti môžeme hovoriť len v prípade, že mentálne schopnosti sa nenachádzajú v pásme mentálnej zaostalosti. V takom prípade je dieťaťu doporučené zaradenie do špeciálnej školy alebo je jeho vzdelávanie riešené formou individuálnej integrácie v rámci bežnej školy, kde dieťa postupuje podľa osnov ŠZŠ, ale to len v prípade, ak má škola na takéto vzdelávanie vytvorené podmienky.

3.1 Zrelosť kognitívnych funkcií

Medzi pozorované funkcie, ktoré hrajú veľkú úlohu pri zvládaní školského procesu patrí vnímanie, myslenie, pamäť, pozornosť. Ďalej sem možno zaradiť úroveň rečového vývinu, jemnej a hrubej motoriky. Následne sa pokúsime popísať, na akej úrovni a ako by mali byť jednotlivé funkcie rozvinuté, akú úroveň by dieťa školsky zrelé malo dosahovať. Daný popis je však ideálny, preto nemožno očakávať, že všetky deti budú v jednotlivých sledovaných ukazovateľoch rovnaké, ale je potrebné, aby sa samotné kognitívne funkcie rozvíjali práve týmto smerom.

3.1.1 Vnímanie

Vnímanie predškolača je celistvé, vníma veci v globále alebo si vyberie časť celku a dokáže oddeliť iné časti, nevnímať ich, čo mu už umožňuje dostatočne diferencovať základné kvality predmetov a javov.

Hmatom dieťa už rozlišuje aj zložité tvary, zrakom rozoznáva aj doplnkové farby, sluchom dokáže identifikovať rôzne zdroje zvuku a takisto chuť aj čuch mu umožňujú dostatočnú diferenciáciu predmetov.

- rozloží celok na časti – zrakom – puzzle, nájde rozdiely medzi obrázkami; sluchom, rozloží slová,
- dokáže vnímať a rozlíšiť zrkadlovo podobné tvary
- pozná farby a vie ich pomenovať
- pozná geometrické tvary a vie ich pomenovať
- rozoznáva prvú a poslednú hlásku, slabiku slova

3.1.2 Pamäť a myslenie

Dostatočne rozvinuté pamäťové schopnosti sú dôležité už v období predškolského veku a rovnako i v samotnom školskom procese, či už hovoríme o pamäti sluchovej alebo zrakovej. Táto je vo veľkej miere rozvíjaná najmä v predškolských zariadeniach.

- je stále viac mechanická ako logická
- je už trvalejšia a zámernejšia
- vedia svoje meno a priezvisko, adresu
- ovládajú riekanky a piesne
- myslenie je analytické, čo využíva v orientácii sa v bežnom živote a vo svete okolo seba, v kresbách a dejoch, lepšie postrehuje detaily, dokáže chápať súvislosti, príčinu a dôsledok
- konkrétne myslenie využíva pri zaobchádzaní s názorným materiálom – množstvom, poradím, následnosťou a to na základe skúsenosti zovšeobecňuje
- vie narábať s číslami do 10, má osvojené predmatematické predstavy – pojmy ako prvý, posledný, menší - väčší, hore, dole, pred, za, hneď ...

3.1.3 Pozornosť

Primeraná schopnosť zamerať pozornosť je veľmi dôležitá. Dostatočné zameranie pozornosti patrí aj ku znakom pracovnej zrelosti. Dané je dôležité najmä z hľadiska, keď si uvedomíme, že odrazu pozornosť, ktorá bola doteraz viazaná skôr na hru bude musieť dieťa cielene prispôbiť požiadavkám školského vyučovania, a to na dostatočne dlhú dobu.

- dieťa by malo zamerať pozornosť na cca 20 minút
- pozornosť je zámernejšia, dokáže so záujmom sledovať požiadavky školského procesu

3.1.4 Reč

Úroveň rečového prejavu, posúdenie jeho formálnej stránky je doménou najmä logopéda. Z hľadiska psychologického je dôležitá obsahová stránka jazyka.

- rečový vývin by mal byť už ukončený, to znamená, že dieťa by malo rozprávať „čisto“, správna výslovnosť všetkých hlások by mala byť správne vyvedená / bez maznania, šušľania /
- dieťa dokáže prerozprávať rozprávku, krátky príbeh
- dokáže tvoriť a hovoriť v súvetiach
- vie pomenovať obrázky súvisiace s bežným okolitým svetom – zvieratá, ovocie, osoby a pod.
- dokáže o danom obrázku rozprávať, vymyslieť si krátky príbeh na základe zrkovného podnetu
- dokáže rozlíšiť snové, fantazijné predstavy od reality

3.1.5 Grafomotorika a kresba

Dostatočný rozvoj motorických a najmä grafomotorických zručností je zárukou záujmu dieťaťa o písanie, ktoré bude nevyhnutnou súčasťou získavaných školských zručností.

Pokiaľ dieťa nemá toto dostatočne osvojené, môže mať prirodzený nezáujem o ich rozvíjanie, čo sa môže v neskoršom období prejavíť špecifickou poruchou učenia.

- dôležitý je správny úchop písacieho náčinia – v troch prstoch. Dané je dôležité z dôvodu primeraného a prirodzeného zapojenia potrebných svalov, ktoré pri inom úchope pôsobia krčovito a dieťa začne predčasne ruka bolieť a stráca záujem o kresbu či písanie
- dieťa dokáže napodobniť jednoduché tvary aj tlačené písmo – nie je nutné toto dieťa učiť, pokiaľ o to samo neprejaví záujem
- vie nakresliť geometrické tvary, rovnú čiaru, osmičky, vlnovky obkresliť po vyznačenej línii, vyfarbovať bez toho, aby prešlo za hranice vyfarbovaného obrázku
- správne držať a zaobchádzať s nožničkami, vystrihnúť jednoduché tvary, navliekať korálky, modelovať
- vie nakresliť dvojrozmernú postavu človeka, ktorá obsahuje potrebné časti – hlava, krk, trup, ruky, nohy a detaily hlavy
- kresba je verná – odráža skutočnosť

Pri grafomotorike vystáva ešte jeden jav, ktorý je úplne prirodzený, a to je ľavorukosť. Pokiaľ je dieťa ľavák, je neprípustné, aby sme sa snažili to zmeniť, pretože daná zmena sa môže odzrkadliť v následnom školskom procese – poruchy učenia, správania. V súčasnej dobe existuje dostatočné množstvo školských pomôcok určených pre ľavákov.

4 Pracovná zrelosť

Okrem dostatočnej zrelosti rozumových schopností je dôležitá aj zrelosť pracovná, pretože proces, do ktorého sa dieťa dostáva, je na „prácu“ úzko viazané.

- dieťa by sa malo na prácu dostatočne dlho sústrediť - cca 15-20 min.
- malo by dokázať rozlíšiť medzi hrou a povinnosťou, zadanú úlohu sa snaží dokončiť
- existuje tu prirodzený záujem o povinnosti a činnosti s nimi súvisiace
- dokáže sa prispôbiť dennému režimu v škole – vyučovanie, prestávky a s tým súvisiace aktivity

- dokáže kontrolovať okamžité impulzy a nápady
- s pracovnou zrelosťou súvisia i osvojené sebaobslužné aktivity, ktoré napomáhajú spokojnejšiemu pobytu v škole – vie sa obliecť, obuť, zaviazať si topánky, zapnúť gombíky, má osvojené hygienické návyky, vie sa pripraviť na požadovanú vyučovaciu hodinu a následne si veci po sebe upratať

5 Sociálna a emocionálna zrelosť

Dieťa sa nástupom do školy stáva súčasťou novej sociálnej skupiny – školy, triedy, preto je dôležité, aby primerane zvládalo a osvojilo si sociálne pravidlá daných skupín.

- dieťa by malo vedieť kooperovať so svojimi spolužiakmi a učiteľom, začleniť sa do kolektívu a brať ohľad na jeho členov
- malo by vedieť prijať učiteľa ako autoritu
- bez problémov dokáže zotrvať určitý čas bez svojej najbližšej rodiny
- emocionálne primerane reaguje na okolie – nie je príliš plačlivé, utiahnuté, má vytvorený určitý stupeň emocionálnej stability, odolnosti voči stresu a frustrácii

6 Školská nezrelosť

Ak nie sú splnené predchádzajúce nároky a dieťa zjavne v niektorej oblasti zaostáva, hovoríme o školskej nezrelosti. Pokiaľ má rodič pocit, že jeho dieťa v niektorej oblasti nenapreduje primerane alebo ho p. učiteľka v MŠ upozorní na nedostatky, je vhodné presvedčiť sa o zrelosti dieťaťa psychologickým vyšetrením v CPPPaP. Pokiaľ nie je dieťa školsky zrelé a dané problémy si nevyžadujú odklad školskej dochádzky alebo zaradenie do nultého ročníka, rodič dostane odporúčania, čomu sa má s dieťaťom venovať, na čo je potrebné sa zamerať, aby problémy odznali a dieťa mohlo nastúpiť na riadnu školskú dochádzku.

V prípade, že dieťa nie je pripravené na vstup do školy, odporučí sa odklad školskej dochádzky a pred nástupom do školy je robená rediagnostika. Dieťa v takomto prípade navštevuje MŠ a možné podporné aktivity pod vedením psychológa alebo špeciálneho pedagóga. Ak chce rodič odklad školskej dochádzky, je potrebné na

základe platnej legislatívy k žiadosti o odklad školskej dochádzky v škole priložiť doporučenie Centra pedagogicko psychologického poradenstva a prevencie a detského lekára.

Ak dieťa nie je pripravené do školy a je vhodný nultý ročník, nakoľko podmienky prostredia nezodpovedajú primeranému vývinu dieťaťa, dieťa nastúpi na riadnu povinnú školskú dochádzku, ale so začiatkom v nultom ročníku.

7 Individuálne psychologické vyšetrenie školskej zrelosti

Čo znamená psychologické vyšetrenie školskej zrelosti? Veľakrát súvisia práve so samotnou návštevou CPPPaP neopodstatnené obavy či už zo strany dieťaťa alebo rodiča. V prvom rade si treba uvedomiť, že psychológ v centre má za úlohu hlavne poradiť. Vyšetrenie sa uskutočňuje na báze dobrovoľnosti, na základe informovaného súhlasu. Výsledky vyšetrenia, pokiaľ rodič nedá súhlas na odoslanie alebo nesúhlasí so záverom vyšetrenia, zostávajú v osobnom zázname dieťaťa a ak má rodič záujem, kópiu si môže zobrať.

Počas vyšetrenia školskej zrelosti sa u dieťaťa sleduje úroveň psychickej, emocionálnej a pracovnej zrelosti. Celé vyšetrenie je zostavené z batérie štandardizovaných testov zameraných na rôzne oblasti školskej zrelosti – mentálna úroveň, zrakové vnímanie, úroveň kresebného prejavu, úroveň grafomotorických zručností, pozornosť, pamäť, predmatematické predstavy, slovnú zásobu. Zároveň sa však sleduje a posudzuje anamnéza dieťaťa a celkové správanie počas diagnostiky.

Konečné rozhodnutie o nástupe dieťaťa do školy je teda vždy na rozhodnutí rodiča.

Záver

V nasledujúcej časti je pripravených niekoľko pracovných listov zameraných na rozvoj jednotlivých kognitívnych funkcií. Tieto je potrebné vnímať ako odrazový mostík v práci s dieťaťom, nakoľko existuje množstvo podnetných materiálov a aktivít zameraných na uľahčenie nástupu dieťaťa do školy. V prvom rade je to ale podpora záujmu o dieťa, o veci, ktoré má rado. Toto sa môže realizovať cez bežný rozhovor

počas dňa, kedy hrovou formou rozvíjate dieťaťu pamäť – napr. zapamätaj si nákupný zoznam; pozornosť – koľko áut tam stálo, akej boli farby, pri čítaní rozprávky tlesknúť, ak počuje nejaké slovo, slovnú zásobu, orientáciu – čo ste dnes mali na obed, čo si robil cez víkend a množstvo iných aktivít. Záleží v prvom rade na nás, rodičoch a učiteľoch, do akej miery dieťa motivujeme, ako ho podporujeme a vychovávame, aby sa okrem rozumových schopností rozvinuli i tie morálne a ľudské.

